

Identifikace pamětníka

Pohlaví: Muž

Tehdejší věk: 20

Vzdělání: Vysokoškolské

Místo narození: Uherské Hradiště

Bydliště: Praha

Třída: střední

Tehdejší vztah k režimu: pozitivní

Co jsi dělal ve druhé polovině osmdesátých let?

Studoval jsem na Vysoké škole ekonomické, obor zahraniční obchod, v osmdesátém devátém jsem byl ve třetím ročníku. Ve volném čase jsem se věnoval převážně sportům, hrál jsem fotbal. Ještě jsem částečně docházel do Svazarmu, kde jsem lital na větroních. Chodili jsme na různé výlety i jsem cestoval, samozřejmě do zemí spřáteleného bloku, to znamená Bulharsko, NDR, Maďarsko. Žil jsem si poměrně spokojeným studentským životem.

Jaký jsi měl postoj k režimu?

Ten samozřejmě částečně vyplýval ze zázemí rodičů, kteří měli loajální postoj k režimu. Já sám jsem extrémně k režimu netíhnul, byl jsem pouze ve Svazu mládeže, nicméně kandidátem komunistické strany jsem se nestal a ani jsem o tom neuvažoval. Neměl jsem příliš velké porovnání s tím, jak si lidé žijí na druhé straně hranic, tak jsem nedokázal úplně rozpoznat, co je dobré a co špatné. Na druhou stranu jsem občas poslouchal stanice typu Svobodná Evropa a Hlas Ameriky. Snažil jsem se vytvořit objektivní obrázek, vnímat nespravedlnosti, kterých se režim dopustil. Tím, že jsem žil v Praze, jsem se na konci osmdesátých let dostal do styku i s nějakými protesty proti režimu, jako byl například Palachův týden.

Byl rok 1989 v něčem jiný?

V roce osmdesát osm a osmdesát devět už člověk začal opravdu vnímat, že napětí ve společnosti stoupá. Nicméně nikdo z nás nepředpokládal, že dojde k nějaké rychlé změně režimu.

Jak jsi předlistopadové demonstrace vnímal? Účastnil ses jich?

Ne, určitě ne aktivně. To bych měl strach. Nicméně viděl jsem zdálky zásahy policie a už v tu chvíli jsem si začal tvořit objektivnější názor s tím, že ti lidé nevyžadují nic nestandardního – svobodné právo shromažďování. Začal jsem vnímat, že tenkrát začala běžet akce Několik vět, které začala podepisovat spousta známých umělců, a že i ta kulturní scéna se od režimu odklání. A to nás mladé začalo stavět do role alespoň tichých odpůrců, když ne aktivních.

Projevilo se něco přímo na vysoké škole?

Neprojevilo, protože fakulta zahraničního obchodu nebyla příliš orientovaná na akce proti režimu. To byly spíše směry typu na Karlově univerzitě, Matfyz, technika, kde to studentské podhoubí bylo aktivnější. U nás i před vstupem na školu probíhalo takové mírné prokádování budoucích uchazečů, takže tam nebyla velká šance, že by se tam uchýlilo nějaké větší množství studentů-odpůrců. Proslýchalo se, že jeden nebo dva studenti z celého ročníku podepsali Několik vět, ale fakticky nevím, jestli to tak skutečně bylo.

Jaké jsi měl očekávání v osmdesátém devátém, když jsi viděl všechny ty demonstrace?

Čekali jsme nějaké postupné uvolňování režimu a postupnou demokratizaci, něco jsme slyšeli o Maďarsku.

Věděl jsi něco o Solidaritě?

Okolní země jsme samozřejmě sledovali a jako student gymnázia si pamatuju vyhlášení výjimečného stavu v Polsku. Tím, že poté byly zakázané cesty do Polska, jsme vnímali, že tam byly

zřejmě nějaké mnohem radikálnější výstupy proti režimu. Ale v důsledku toho, že jsme neměli přesné informace, jsme nedokázali odhadnout, co přesně jsou požadavky Solidarity a jak je polská společnost polarizovaná. Režimu se povedlo utlumit informační toky.

Jak si prožíval přímo revoluci?

Účastnil jsem se demonstrace [17.11., pozn. autora], tedy ona to byla předem ohlášená akce, kterou organizovali studenti. Bylo to míněné jako studencký pochod, ale už předtím byly nějaké indicie, že by mohlo dojít k vystoupení proti režimu a že by se mohly účastnit i skupiny disidentů, ale ta naše hlavní akce, které jsme se zúčastnili, byla standardně organizovaná tuším SSM, takže my jsme netušili, jak to dopadne. Říkalo se, že bude nějaká část, která bude normálně vedená na Vyšehrad, a pak by mohlo dojít k tomu, že by se studenti vydali dále do města. Jelikož takovéto akce jsou davové, tak když už došlo k tomu, že se průvod dostal do města, tak jsem se toho zúčastnil. Když jsme došli na Národní třídu, tak jsem se shodou okolností ocitl v předních řadách. Už když jsme přicházeli, tak jsme tušili, že může dojít k nějakým větším problémům, protože koncentrace tehdejší Veřejné bezpečnosti byla silná. Pak už jsme viděli, že nás začali blokovat, vypukla panika a pak se nám podařilo vyvážnout z kordonu bez větších problémů. Prošli jsem tou takzvanou uličkou pendreků, kde jediné, co jsem si z toho odnesl, bylo, že mně tam stříkli do očí slzný plyn, ale nějaký fyzický kontakt jsem s žádným příslušníkem sboru neměl. Samozřejmě to nás studenty zradikalizovalo, protože i my, co jsme nebyli aktivní v nějakém disentu, jsme tímhle tím na tu stranu přešli, a dále se to vyvíjelo přes stávkou a byli jsme aktivními účastníky i bez toho, z jakých jsme byli rodin a jaký jsme měli předtím postoj k režimu.

Co jsi dělal po sedmnáctém listopadu?

Poměrně aktivně jsem se účastnil stávkového hnutí, jezdil jsem na výjezdy do různých továren a divadel, kde jsme vyprávěli zážitky ze sedmnáctého listopadu, rozdávali letáky. Dokonce jsme jednou byli zadrženi bezpečností, myslím, že v Roudnici, kde nás v nějaké továrně zamknul ředitel a zavolal na nás bezpečnost, ale to už nebyly nějaké extrémně náročné výslechy. Demonstrace na Letné a dalších jsem se také samozřejmě účastnil, ale to byla spíše pasivní účast.

Kdy jsi pocítil, že došlo ke zlomu?

Už ten první týden po sedmnáctém listopadu se to režimu vymklo z rukou a my jsme nevěděli, jestli režim úplně padne. Takhle daleko jsem nepřemýšlel. Spíš jsem cítil, že dochází k opravdu radikálním změnám, a to, jestli komunistická strana ztratí úplně vliv, nebo jestli dojde k nějakému obrodnému procesu v ní, jako bylo Pražské jaro, jsem nevěděl. Postupně ale došlo k totálnímu rozvrácení vedoucí úlohy KSČ a režim padl na kolena, bez možnosti pokusu o vnitřní obrodu.

Byl to velký šok?

Samozřejmě byl. Byli jsme svázáni s minulým režimem. Znamenalo to velké změny v osudech jednotlivých rodin. Tuhle radikální změnou si významně kariérně polepšila jedna část, ovšem další část populace, která byla více loajální k režimu, přišla o práci, kterou dělala, a musela se snažit znovu etablovat. U mojí rodiny, můj otec byl loajální k režimu a přišel o svoji funkci, ale časem zjistil, že i kvůli zdravotním důvodům to nebylo úplně nejhorší, co ho mohlo potkat. Velká část rodin byla poměrně rozvrstvená – část byla loajální režimu a část ne, takže nikdo neměl zájem o nějaké radikální řešení. První rok byl komplikovanější, lidi si zvykali na to, že nedělají, co dříve dělali, a nechápali, jak mohlo k některým změnám dojít tak rychle, ale během dvou tří let se se změnami smířili. Pro další část, naopak tu část rodin, která se snažila za období komunismu nějak aktivněji profilovat, to znamenalo obrovské možnosti. Pokud měli částečnou znalost jazyků, tak byli schopni poměrně rychle kariérně vyrůst. Mně pochopitelně pomohlo to, že jsem dělal obor zahraniční obchod, kde nějaká ta znalost jazyků byla, a mé uplatnění bylo rychlé. I v souvislosti s tím, že jsem se mohl později dostat na nějaké stáže do zahraničí, díky kterým jsem mohl nastoupit do prvních zaměstnání na poměrně zajímavých pozicích.

Splnila revoluce to, co jsi čekal, nebo tě polistopadový vývoj v něčem zklamal?

Ekonomicky splnila to, co jsem čekal, politicky asi částečně taky. Tam je otázkou, jak se vyvíjí charakterně ten národ. Je otázkou, jak dlouho potřebuje společnost na přechod z komunistického scénáře, kde každému patří všechno, zase do toho radikálně tržního. Vyvolává to, že se společnost znova polarizuje a ti úspěšnější jsou podezříváni z různých nekalostí a do toho střet politických kultur. Tam je určité zklamání, nicméně když se podíváme kolem sebe do těch tradičních demokratických kultur, tak tam probíhá taky asi negativní vývoj na politické i takové morální scéně. Takže já bych řekl, že splnila, ale s určitými nedostatky.

Děkuji za rozhovor

David Č.

Analýza rozhovoru 89

Je málo lidí, kteří s režimem nikdy nespolečně pracovali a vždy byli proti němu. Ti ostatní se ke své minulosti stávají různě. U dotazovaného jsem si při vedení rozhovoru povšiml lehké nervozity, když došlo na otázky týkající se jeho vztahu ke KSČ. Jelikož byl vychovávaný tak, že režim je to nejlepší, co může být, dokážu si představit, jak náročné pro něho musely být listopadové dny.

Při čtení rozhovoru je vidět nadměrné používání první osoby množného čísla, dotazovaný se snaží poukázat na to, že takových lidí jako on bylo více. Neřekl bych, že se snaží zakrýt svou minulost, spíše ho i jeho vlastní podvědomí nutí přikreslovat si nevědomě svoje tehdejší postoje.

Nepravděpodobné mi přijde, že by VŠE byla méně „disidentská“ než ostatní školy. Ovšem je pravda, že studenti VŠE nebyli celkově tak kulturně založení jako studenti filozofických fakult. Také si nejsem jistý, nakolik dotazovaný opravdu poslouchal zakázaná rádia.

Z jeho vyprávění o 17. listopadu mám pocit, že se celé akce zúčastnil opravdu jen náhodou a vlastně ani nevěděl, co se to děje. Jeho stávková činnost je jistě oceněnihodná, otázkou však zůstává, jestli ho do nich nenatlačil nějaký spolužák.

Jinak myslím, že události, jak je popisoval, nejsou zkreslené. Zajímavá je odpověď na poslední otázku, kdy dotazovaný poukazuje na to, že v České republice je stále vidět obrovský vliv těch čtyřiceti let pod komunistickou nadvládou. Lidé si stále nezvykli, že pro úspěch musí něco udělat a že bohatí lidé si peníze mohli vydělat i poctivou a usilovnou prací. Bohužel levicové strany neustávají ve snaze namluvit lidem, že stačí, když budou volit je, a ony jim přerozdělí peníze, které vezmou těm nejbohatším. Je smutné, jak málo se toho změnilo.

David Č.